

ข แหล่งน้ำดำคดอง

การจัดการน้ำเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย แต่กลวิธีในการจัดการน้ำนั้นแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เพราะทำเลที่ตั้งซึ่งแตกต่างกัน และการใช้เทคโนโลยีที่ต่างกัน ไม่เฉพาะแต่เทคโนโลยีที่หมายถึงเครื่องมือเครื่องใช้เท่านั้น แต่รวมถึงวิถีจัดการทางสังคมหรือเทคโนโลยีทางสังคม ที่จะใช้เพื่อการจัดการน้ำที่แตกต่างกันด้วย

ฉะนั้น การจัดการน้ำที่ไม่ละเอียดอ่อนในสมัยหลัง ซึ่งมักมีภาพจำลองของที่ราบลุ่มภาคกลางอยู่เบื้องหลังความคิด จึงมักไม่ค่อยประสบความสำเร็จในภาคเหนือ, อีสาน และใต้

ภาคเหนือเป็นหุบเขา การใช้น้ำเพื่อการเกษตรกรรมต้องอาศัยความร่วมมือของคนในชุมชนสูง เครื่องมือที่ใช้มักอิงแอบอยู่กับลักษณะทางธรรมชาติของน้ำในที่สูง เช่น การทำฝายน้ำล้น เพื่อยกระดับน้ำขึ้นมาเฉพาะในฤดูเพาะปลูก ปล่อยให้กระแสน้ำเชี่ยวในหน้าน้ำทำลายฝายนั้นลง เพื่อได้ตะกอนที่ถูกขังอยู่เหนือฝาย เทากับรักษาทางน้ำให้วัชพืชโยนได้ตลอดไป หรือการใช้หลุมเพื่อนำน้ำขึ้นสู่ที่สูง ก็ต้องอาศัยน้ำไหลในลำห้วยเป็นแรงผลัก

ภาคอีสานเป็นพื้นที่แห้งแล้ง (เพราะดินไม่เก็บน้ำ) จะรักษาน้ำไว้ใช้ในหน้าแล้งได้ ก็เพราะความอุดมสมบูรณ์ของป่า ประชาชนในภาคอีสานจัดการน้ำด้วยเทคโนโลยีทางสังคมมากกว่า เพราะไม่มีเครื่องมือเครื่องใช้ในการแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งได้ ทั้งนี้นับตั้งแต่การเพาะปลูกซึ่งต้องอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ก็ต้องปลูกพืชอาหารชนิดอื่น เช่นถั่วฝักยาวไปกับข้าว เพื่อประกันความมั่นคงด้านอาหารไว้ นอกจากนี้มีประเพณีที่เชื่อมโยงการแบ่งปันอาหารในชุมชนต่าง ๆ ทั่วทั้งเขตกว้างกว่าพื้นที่อื่น เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ, ประเพณีการขอทานข้าว ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการน้ำด้วยเทคโนโลยีทางสังคมทั้งสิ้น

ในภาคกลาง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบ การตั้งภูมิลำเนาจึงตั้งอยู่ตามทางน้ำซึ่งใช้เป็นเส้นทางคมนาคมไปพร้อมกัน เครื่องช่วยความล้มพินิจจึงขยายไปตามเส้นทางน้ำ

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งเกิดในประเทศไทยอย่างรวดเร็วรวมกว่า 1 ศตวรรษ ทำให้การจัดการน้ำในแต่ละท้องถิ่นค่อยๆ

สูญสิ้นไป เพราะต้องตกอยู่ภายใต้โครงการขนาดใหญ่ซึ่งใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการกำกับควบคุมน้ำบนพื้นที่กว้างใหญ่ไพศาล ในขณะที่อำนาจสำหรับการจัดการน้ำก็ถูกรัฐบาลกลางยึดไปใช้แต่ผู้เดียว ที่สำคัญการดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปจากการทำเกษตรกรรมเลี้ยงตนเอง หันเข้ามาสู่เศรษฐกิจตลาดโดยทั่วไป การใช้น้ำจึงเปลี่ยนไปด้วย แม้น้ำยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตแต่น้ำถูกใช้ในอีกลักษณะหนึ่ง จนบางครั้งสำนึกถึงความสำคัญของน้ำก็อาจหายไปไหนคนบางพวก

ในจำนวนประชากรที่มีอยู่ และในเศรษฐกิจแบบนี้ น้ำจึงกำลังขาดแคลนทั้งโลก "สงคราม" แย่งชิงน้ำได้เกิดขึ้นจริงในบางท้องที่ และเชื่อกันว่าหากไม่แก้ไขปัญหานี้ให้ลุส่งได้แล้ว "สงคราม" ประเภทนี้จะขยายวงกว้างต่อไป แม้แต่ในประเทศเขตรมรสมก็ตาม

การจัดการน้ำที่เหมาะสมสำหรับโลกที่กำลังขาดแคลนนํานี้จึงเป็นปัญหาใหญ่ของเราทุกคน ไม่มีใครปฏิเสธว่าเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการน้ำ แต่การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ต้องมองภาพให้กว้างกว่าการเพิ่มการผลิตสินค้าส่งออก ดังเช่นในประเทศไทยการจัดการน้ำมักจะเพ่งเล็งประโยชน์ของภาคกลางเป็นหลัก เพราะถือว่าภาคกลางสามารถผลิตข้าวได้ปีละ 2-3 ครั้ง จึงพร้อมจะสร้างเขื่อนขนาดใหญ่กักน้ำไว้ในภาคเหนือ เพื่อเก็บน้ำไว้หล่อเลี้ยงที่นาในภาคกลาง โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศของลุ่มน้ำทั้งสาย อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หรือการสร้างเขื่อนพลังงานบนทางน้ำในภาคอีสาน เพราะถือว่าพลังงานไฟฟ้าจากเขื่อนมีราคาต้นทุนในการผลิตถูกสุด เป็นต้น

เมื่อพูดถึงระบบนิเวศ เราควรคิดถึงทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะแต่การดำรงชีวิตของคนเท่านั้น แต่ระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ย่อมหล่อเลี้ยงทั้งสัตว์และพืชได้ด้วยการดำรงอยู่ของสัตว์และพืชตลอดจนระบบนิเวศที่อุดมสมบูรณ์ทั้งระบบย่อมมีผลดีต่อการดำรงชีวิตของคนอย่างแน่นอน

การจัดการน้ำที่เหมาะสมต้องถือประชาชนผู้ใช้น้ำในพื้นที่เป็นเป้าหมายหลัก จะสามารถทำให้ประชาชนใช้น้ำเพื่อดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองต่อไปได้อย่างไร ไม่ควร

[ต่อฉบับหลัง]

ถือจัดพีซึ่งไม่สัมพันธ์กับชีวิตของคนส่วนใหญ่เป็นเป้าหมายหลัก

ในขณะที่เดียวกันต้องเข้าใจด้วยว่าประชาชนไทยในทุกท้องถิ่น ไม่ใช่คนตัวเปล่าแต่เป็ลือยหากมีภูมิรู้ที่สั่งสมมานานรวมทั้งได้ประยงค์มีปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลง จึงต้องคิดถึงการจัดการน้ำให้อ่านาจแก่ประชาชนในท้องถิ่นจัดการด้วยตัวเองด้วย

แหล่งน้ำสำคัญต่างๆต้องพยายามรักษาไว้ แม้ต้องลงทุนมากก็ควรกระทำ แต่การรักษาแหล่งน้ำนั้นไม่ได้หมายถึงการสร้างเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำแต่เพียงอย่างเดียว หากควรคิดถึงการทำงานของธรรมชาติให้มาก ฉะนั้นนอกจากการรักษาป่าและพื้นที่ชุ่มน้ำในเขตต้นน้ำให้มากแล้ว ยังรวมถึงการรักษาระบบนิเวศของลุ่มน้ำไว้ด้วย เช่น แม่น้ำยมซึ่งมักจะแห้งขอดในฤดูแล้ง ก็เพราะป่าในเขตต้นน้ำถูกทำลายไปมาก ส่วนที่น้ำท่วมหนักในหน้าน้ำก็เพราะระบบนิเวศของลุ่มน้ำยมประกอบด้วยหนองใหญ่เล็กจำนวนมาก ซึ่งจะรองรับน้ำและเก็บกักน้ำในหน้าน้ำเอาไว้ก่อนจะไหลลงสู่เมือง แต่หนองน้ำเหล่านั้นถูกบุกรุกหรือถมไปเสียเป็นจำนวนมาก จนทำให้หน้าจำนวนมากไหลลงสู่เมืองอย่างรวดเร็วในหน้าน้ำ หากการฟื้นฟูหนองน้ำนั้นมีราคาแพงเกินไปก็จำเป็นต้องสร้างขึ้นใหม่ในที่อื่นเหมาะสมและเป็นไปได้

เศรษฐกิจตลาดทำให้ทางน้ำมักถูกใช้เพื่อระบายของเสียอย่างหนัก โดยเฉพาะจากเขตเมืองและโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาใหญ่ของแหล่งน้ำสำคัญของไทยซึ่งมีปริมาณน้ำน้อยลงอยู่แล้วก็คือคุณภาพของน้ำเลวลงจนใช้การไม่ได้ในบางแห่ง จำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมาย, การบริหาร และทางสังคม ที่จะทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองมีคุณภาพดีขึ้น

กิจกรรมด้านต่างๆ ที่จะทำให้คนในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะในเขตเมืองเห็นความสำคัญของน้ำในธรรมชาติ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุน เพราะจากสำนึกเช่นนี้จะทำให้เขาหันไปกดดันรัฐให้ดำเนินการอนุรักษ์น้ำอย่างจริงจังขึ้น เช่น การเปิดให้ใช้คลองแสนแสบเพื่อการคมนาคมในเขตเมืองทำให้เกิดสำนึกถึงความเฝ้าเสียของน้ำในคลอง จนมีความพยายามจากทั้งภาครัฐและเอกชนหลายอย่าง ในอันที่จะทำให้คุณภาพของน้ำในคลองแสนแสบดีขึ้น

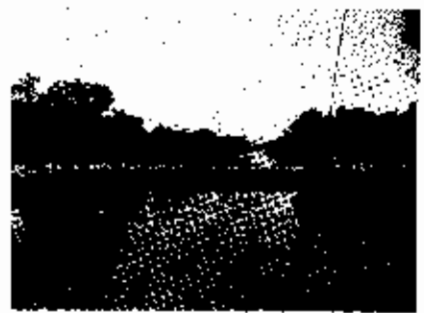
หากสำนึกเช่นนี้ขยายไปถึงน้ำทั้งระบบในประเทศไทย ก็จะมีผลอย่างเดียวกันคือช่วยโยที่จะช่วยกันรักษาคุณภาพของน้ำให้เป็นประโยชน์แก่กันอื่นๆ ได้เช่นกัน

ข้อมูลแหล่งน้ำทั่วประเทศ

มีจำนวนแหล่งน้ำทั้งสิ้น :	62,740	แห่ง
แหล่งน้ำธรรมชาติ :	22,967	แห่ง
แหล่งน้ำที่ก่อสร้างขึ้น :	30,527	แห่ง
ไม่ระบุ :	9,246	แห่ง
ปริมาตรกักเก็บทั้งสิ้น :	9,485.52	ล้าน ลบ.ม.
การใช้น้ำอุปโภคบริโภค :	296.46	ล้าน ลบ.ม.
พื้นที่เพาะปลูกข้าวฤดูฝน :	6,017,204.21	ไร่
พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ฤดูฝน :	1,866,004.29	ไร่
พื้นที่เพาะปลูกผักฤดูฝน :	1,231,864.39	ไร่
พื้นที่เพาะปลูกข้าวฤดูแล้ง :	219,469.49	ไร่
พื้นที่เพาะปลูกพืชไร่ฤดูแล้ง :	1,082,080.05	ไร่
พื้นที่เพาะปลูกผักฤดูแล้ง :	210,456.88	ไร่
ครัวเรือนที่ใช้ประโยชน์ :	2,637,853	ครัวเรือน

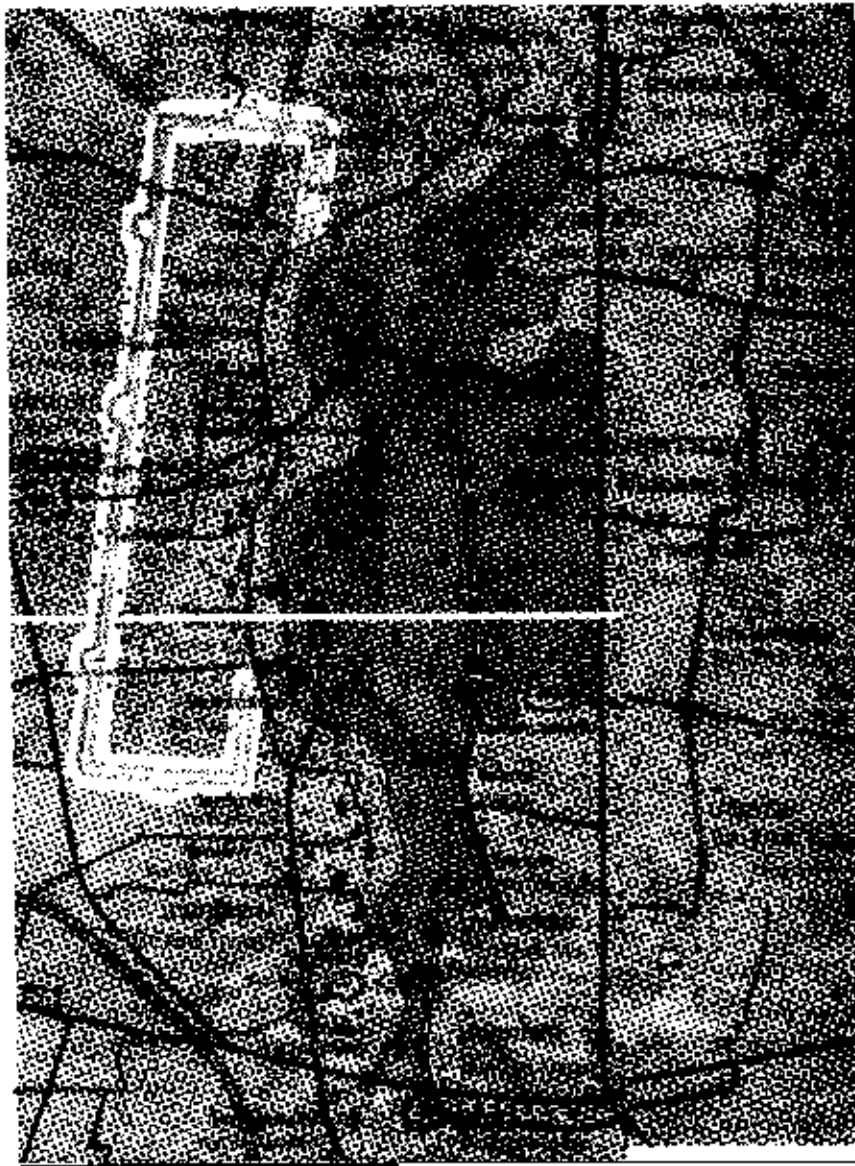
รายงาน วันที่ 15-12-2552

จาก เว็บไซต์กรมทรัพยากรน้ำ http://www.dwr.go.th/data_water/report.php

คูเมืองสุพรรณบุรี มีน้ำดำเย็นเป็นสุข เพราะเมืองสุพรรณบุรี มีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่ากลางเมือง ทำให้เมืองมี 2 ฟาก ฟากตะวันออกเป็นเมืองก่อนฟากตะวันตก มีคูน้ำกำแพงดินอายุเก่าสุด แต่คูหรือท่าหลายอันขุดแล้ว ฟากตะวันตกเป็นเมืองขยายสมัยหลัง ฟากตะวันออกมีคูน้ำกำแพงอิฐยุคอยุธยาตอนต้นแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้ายาวทำแนวเหนือใต้ขนานแม่น้ำท่าจีน

คูน้ำเมืองสุพรรณบุรีฟากตะวันตก ยังใช้การได้ดี มีคุณค่ามหาศาลต่อสังคมปัจจุบัน เห็นได้จากขั้วน้ำเข้ามาหล่อเลี้ยงคูเมืองโดยรอบ ท่าถนนเลียบบนบางคลองข้างคูเมือง บางแห่งปลูกต้นไม้ร่มรื่นแล้วปลูกบัวเว้ากับบาน มีป้อมเนินดินมาขวางน้ำเป็นระยะๆ ป้อมบางแห่งปลูกไม้ดอกไม้ใบจัดเป็นสวนสาธารณะร่มเย็นเพราะมีน้ำล้อมรอบป้อมและรอบเมืองสุพรรณบุรี

แผนที่แสดงคูน้ำกำแพงเมืองสุพรรณบุรี

นายบรรหาร ศิลปอาชา ให้นำแนวทาง "บ่งชี้ในความรู้ เชิดชูศาสนา พัฒนาแหล่งน้ำอู่ทอง"
มีความงดงามและรักษาไว้เป็นโบราณสถาน ที่แสดงความเป็น "เมืองอู่ทองของสุพรรณบุรี"

เมื่อปลายวันเสาร์ที่ 10 ตุลาคม 2552 บริเวณคูน้ำคันดินเมืองอู่ทอง อ.อู่ทอง จ.สุพรรณบุรี (อยู่ใกล้ๆ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อู่ทอง ถนนมาลัยแมน ติดกับคลองชลประทาน เยื้องไปทางทิศเหนือ) เพื่อให้คูเมืองอู่ทอง
ที่มีมาแต่โบราณ ลักษณะคูเมืองเป็นวงรี ซึ่งปัจจุบันมีสภาพตื้นเขินและจอกแหวนวัชพืชขึ้นปกคลุมเต็มไปหมด